

maar de kennismaking met deze voordracht kan zeker ieder, die in de zaak belang stelt, aanbevolen worden. Uitgever is F. VAN ROSSEN te Amsterdam. De prijs is f 0.20.

— **Rijksinrichting voor kweeking van koepokstof.** Het jaarverslag over 1902 komt mij voor ditmaal nog belangrijker te zijn dan anders, omdat daarin een zeer actueel onderwerp betreffende de vaccinatie op afdoende wijze wordt behandeld. Ik bedoel de ook in de eerste jaren der animale vaccinatie, speciaal in Duitschland, beweerde verzwakking der animale vaccine bij (onafgebroken) voortkweeking op kalveren. Er komen namelijk in den laatsten tijd in tijdschriften en jaarverslagen andermaal telkens mededeelingen voor, dat het kweeken van koepokstof van kalf op kalf zich niet laat voortzetten, omdat de lymfhe daarbij na korter of langer tijd zoodanig verzwakt, dat er slechts onvolkomen ontwikkelde koepokken door ontstaan, of dat de kweeking geheel mislukt. Als middel daartegen wordt dan, vooral in den jongsten tijd, wederom gewezen op de *retrovaccinatie*. Nog geen jaar geleden heeft de algemeen als autoriteit in vaccine-zaken gehuldigde Dr. L. PFEIFFER uit Weimar, in de Naturforscherversammlung te Karlsbad, de noodzakelijkheid daarvan betoogd.

Hij beweerde daar, dat elke soort van pokstof ontaardt binnen eenige generaties. Dit geldt voor de soorten van ouden adel, de zoogenaamde oorspronkelijke cowpox, voor de retrovaccinesoorten en ook voor de in den laatsten tijd in de Duitsche koepokinrichtingen gekweekte, gekruiste kinderpoksoorten (umgezüchtete Variolastämme). De meeste der Duitsche inrichtingen behelpen zich door eens of meermalen per jaar er een retrovaccine tusschen in te schuiven; sommigen ontleenen daarvoor haar inentingsstof aan andere koepokinrichtingen; slechts twee koepokinrichtingen (Hanover en Canstatt) hebben sinds jaren haar animale stof onafgebroken zuiver kunnen voortkweeken. Dikweil is zulk een retrovaccinesoort gedurende langen tijd zeer werkzaam, dikweil wordt zij reeds bij de tweede of derde generatie onbruikbaar, zonder dat wij aangeven kunnen waardoor.

Zeker en betrouwbaar zijn alleen retrovaccine of versché kinderlymphe, die beide het normale verloop van 3×7 dagen op den kinderarm vertoonen. Feitelijk is tegenwoordig dan ook het meerendeel der Duitsche koepokinrichtingen teruggekeerd tot de retrovaccinatie en tracht men vaccine te kweeken met een verloop van 3×7 dagen. Hij beweert ten slotte, dat aseptische behandeling, reiniging van de versche lymfhe door toevoeging van glycerine en zoo dikweil als men kan kinderlymphe op het kalf aan te wenden, de eenige hulpmiddelen zijn om de standvastige werkzaamheid van de koepokstof te verzekeren.

En nu ziet men, in tegenspraak met dit beweren, dat in Nederland de voortkweeking van vaccine van kalf op kalf, alleen met animale vaccine, voortreffelijk wordt voortgezet, terwijl de entpokken die daardoor worden verkregen, geen de minste aanleiding geven om aan een gestadige verzwakking van zulk een vaccine te kunnen denken. En toch vermindert bij de Rijkskoepokinrichtingen in Duitschland gestadig het aantal dergenen die uitsluitend animale vaccine voortkweeken, zelfs met gebruikmaking van animale vaccine ontleend aan andere inrichtingen. De twee hierboven

genoemde inrichtingen zijn alleen in staat om dit te doen zonder hulp van buiten af, en zoo gelukkig is men ook in Nederland. Bij gemiddeld 998 entsteekjes per kalf kreeg men in 1902 te Utrecht 66.5 pCt. opgekomen pokken per dier. Dit is miuder dan in de laatste 4 jaren, die resp. 88.9, 75.2, 75.3, 75.1 pCt. leverden. De hoeveelheid geoogste pokstof per kalf leverde echter niet veel verschil, want die bedroeg in de laatste 4 jaren (in dezelfde volgorde) 5.7, 5.4, 5.9, 5.7 en in 1902 aan grammen 5.1. De werkzaamheid van die pokstof bij den mensch, d. i. bij de aan de inrichting ingeënte personen, bleef tamelijk wel onveranderd, bedroeg namelijk op 772 vaccinaties 90 pCt. en in de vier voorafgaande jaren 96, 90, 90, 92 pCt., terwijl de zes daaraan voorafgaande jaren, d. i. dus van af 1892, een opkomst van pokken leverden van 86, 90, 92, 87, 94 en 86 pCt. Daaronder waren dus 3 jaren die 4 en 3 pCt. minder leverden, dan het laatste jaar, 1902.

Van 4747, buiten de inrichting verrichte, vaccinaties werd bericht ontvangen dat 72.5 pCt. van 50—100 pCt., d. i. voldoende of meer, pokken leverden. Maar daarvan hebben 25.3 pCt. inentingén 90—100 pCt. pokken, 23.3 pCt. inentingén 70—90 pCt. pokken, en 23.9 pCt. inentingén 50—70 pCt. pokken geleverd, dus bijna de helft der hier en daar verrichtte vaccinatiën (10 piqures?) leverde toch altijd nog 7 pokken per individu. Een werkzaamheid waarmede zeker ieder geneeskundige wel tevreden zal zijn, en die niet getuigt van verzwakking der gekweekte pokstof. Er zijn verzonden 5135 buisjes in 1310 zendingen.

Omtrent den duur der werkzaamheid van bewaarde entstof wordt door een met zorg bewerkte tabel bewezen, dat die in de eerste 10 weken tamelijk constant blijft, in de 11de week eenigszins begint af te nemen en dat in de 12de week toch nog 64 pCt. pokken worden verkregen. Dr. WIRTZ herhaalt derhalve omtrent dit punt wat hij verleden jaar als zijn overtuiging uitsprak, dat het eenige weken bewaren van de glycerine-vaccine (bereid volgens de methode MÜLLER) alvorens ze voor vaccinatie te bezigen, daarvoor niet een bepaalde vereischte kan heeten, maar toch in sommige gevallen voor het doel nuttig schijnt te kunnen zijn. Het is dus een onjuiste opvatting om „de entstof zoo versch mogelijk” te verlangen, en evenzeer om ze „vooral niet te versch” te eischen of te gebruiken.

— **Nederlandsch Congres voor Volks- en Schoolbaden.** Op Maandag 16 September zal te Scheveningen, onder presidium van den Voorzitter van het voorloopig bestuur, Dr. W. P. RUYSCH, dit congres bijeenkomen, ter behandeling van de ontwerp-statuten, ter benoeming van een bestuur en van de leden van het Informatie-Bureau.

Er zullen voordrachten worden gehouden over: Een eenvoudig en goedkoop volks- en schoolbad (Ingenieur L. SIMONS). De inrichting en exploitatie van het volksbad te Dordrecht (Dr. TH. STOOP). De verontreiniging der openbare wateren en de volks- en rivierbaden (Dr. TH. DEN HOUTER). De fabrieksbaden (de Heer D. W. STORK). Het volks- en schoolbad te Schiedam (Dr. D. RIS). Het volks- en schoolbad te Haarlem (Dr. H. VAN DEN BERG).

— **Bond van geneesheeren in Ned. Indië.** De Redactie ontving het 9de bulletin van dezen bond verschenen Augustus 1903. Het bevat behalve eenige huishoudelijke mededeelingen van het bestuur een proeve